

Az újságot olvasás nehéz művészete

EÖRSI ISTVÁN

Nehéz újságot olvasni, ha nemcsak híranyagot keresünk bennük, hanem erkölcsi tájékozódást is. Főként azokkal a lapokkal gyűlik meg a bajunk, amelyek az objektivitásnak legalább a látszatát fenn akarják tartani. Ezek ugyanis egymással összeegyeztethetetlen, de egyformán jogosult érzelmeket és sérelmeket árasztanak. Károsodás nélkül hogyan nyílunk meg egyszerre mindannyiuk előtt?

Ezt a dilemmát egy tetszőleges példa segítségével szeretném érzékeltetni. Augusztus 7-én a *Frankfurter Rundschau* 9. oldalán megjelent egy cikk *Szimpla zsidógyűlölet* címen. Szerzője, Natan Sznajder Tel-Avivban élő szociológia-professzor azt állítja benne, hogy a palesztin terroristák öngyilkos merényletei pusztán az írása címében megnevezett indulattal magyarázhatók. Régóta ismerem és megrendítő egyszerűsége miatt bámulom is ezt a felfogást. Hogyan tekinthetnek művelt emberek olyan széles körben elterjedt társadalmi jelenséget, amelyben gátlástalan, kegyetlen embertelenség egy eszmény önfeláldozó tiszteletével keveredik, kizárólagosan érzelmi megnyilatkozásnak? Natan Sznajder „Az emberiség érdekében gyakorolt terror” jelszavát a „szimpla zsidógyűlölet” megnyilatkozásának tekinti, vagyis a palesztin öngyilkosstratégiát olyan gonosz szenvedély következményének

A terrorizmus idillikus korszakában a bomba az utolsó pillanatban mégsem repült be a kocsiba, mert a merénylő a nagyherceg mellett megpillantotta a nagyhercegasszonyt.

fogja fel, amely nem hozható összefüggésbe sem az arabok „rossz életminőségével”, sem kétségbeesésükkel, amelyet tehetetlenségi érzésük, folytatólagos frusztrációjuk vált ki belőlük. A terrorizmus problémakörét tehát azzal a hittételként megfogalmazott állítással intézi el, hogy a terroristákat kivétel nélkül és kizárólagosan gonosz indulatok motiválják. Ha tehát meg akarjuk szabadítani a társadalmat a terrorizmus rémétől, akkor igazságtalanságokkal nem, csupán jó néhány sátáni figurával kell leszámolnunk.

Be kell vallanom, de csak melleleg, mert nem ezért támadt kedvem ennek a cikknek a megírására, hogy sohasem értettem meg, miként ítélik el Izrael Állam hivatalos ideológusai erkölcsileg szöröstül-böröstül a terrorizmust. Mint mindenki tudja, Izrael állam megalapításáért egy Irgun Zvai Leumi nevezetű zsidó terrrorszervezet harcolt, amelyet az államalapítás előtti években, 1943 és 1948 között az a Menahim Begin irányított, akit később, 1978-ban, amikor már nem merényletek, hanem egy békeegyezmény tervével foglalatalkodott, Nobel-békedíjjal tüntettek ki. Szívesen megkérdezném Sznajder urat, hogy szerinte a közbülső időben Begin jelleme javult-e meg szembeeszközen, vagy inkább politikai hatásköröségei?

A Frankfurter Rundschau-nak ugyanabban a számában, a 2. oldalon Abed Othman, jelenleg Kölnben dolgozó palesztin újságíró szomorú képet rajzol a palesztin politikai foglyok helyzetéről. Tudósítása szerint márciusban és áprilisban mintegy 8500 palesztint tartóztatnak le önkényesen. Több vidéken is minden férfit őrizetbe vettek 15 és 45 év között. 2000 szeptemberétől 2003 júniusáig körülbelül 2000 gyereket fogtak el, „sokan közülük alig voltak 13 évesek”. Idézi az Organization Defence for Children jelentését, amely szerint „csaknem valamennyi fogoly gyerek kínzásokról és rossz bánásmódról panaszkodott, vagy testi bántalmazásról (ütések vagy fájdalmas testtartásba való kényszerítés) vagy pszichológiaiáról (szidalmazás, fenyegetések vagy megfélemlítés)”. A szerző beszámol bátyjának,

Husszám Khader képviselőnek a tapasztalatairól is, aki radikális csoportok anyagi támogatásának gyanújába került. Letartóztatása után három hónapra át csaknem szakadatlanul folyt a kihallgatása. „Husszám olykor hatvan órán át egyfolytában egy székhez volt bilincselve, és ez idő alatt nem volt szabad ennie, innia, sem aludnia.”

Othman szerint az Amnesty International élesen elítélte az efféle bánásmódot. De Natan Sznajder is emberjogi szervezetekre hivatkozik: „A nagy emberjogi szervezetek, az Amnesty International és a Human Rights Watch a polgári lakosság ellen elkövetett terrortámadásokat, »emberiségellenes büntetnek« nevezte.” Melyikük hazudott? Egyikük sem, de mind a ketten nyilvánvalóan erkölcsi parancsolattá nemesítették azt a szokásukat, hogy kizárólag ellenfelük megbélyegzését veszik tudomásul.

De én, az újságot olvasó, kétségbeesem. Aki ma újságot vesz a kezébe, annak nagy szellemi rugalmasságra és erkölcsi szívósságra van szüksége. A szóban forgó lap második oldalán az olvasható, hogy a kínzás Izraelben mindennapos gyakorlat. Nemrég olvastam Thomas Mann tanulmányát, *A tisztesség újjászületését* (1931). Ebben Mann Coudenhove-Kalergi gróftól idézi: „A kínvallatást, amelynek felszámolása a XVIII. század legnagyobb büszkesége volt, hallgatólagosan ismét bevezették fél Európába, anélkül, hogy az európai lelkiismeret felháborodott volna ezen. A Nyugat visszafelé halad, a barbárság felé, mert elárulta a szabadság eszményét.” És most azt kell olvasnom (egyébként nem először), hogy a legszorongóbban megkínzottak számára alapított állam maga is kínvallatásra vetemedik, még gyerekekkel szemben is. Végiglapozom a Frankfurter Rundschau-t, a következő számait is, állásfoglalásokat keresek benne, amelyekben hangot kap az emberjogi szemlélet – de a lelkiismeret most sem háborodik fel. Mivel magyarázható ez? Talán ha Sznajdernek igaza van, és a terroristák csakugyan pusztán zsidógyűlöletük ösztönzésére ölnek, ha csakugyan emberhez méltó bánásmódot viszonznak felnőttek és gyerekek legyilkolásával, akkor talán nem mondhatnánk-e ki, amit én már hallottam is (egyébiránt olyasvalakitől, aki egyéb vonatkozásokban joggal humanistának tekinti magát): hogy ilyen szörnyszülöttek ellen minden megengedhető?

Én azonban újságot olvasás útján nem tudom megoldani a tyúk és a tojás elsőbbsége körül képződött ősi dilemmát. A kegyetlen elnyomás és a kilátástalan szegénység csupán a terrorizmus logikus következménye. A terrorizmus csupán a kegyetlen elnyomás és a kilátástalan szegénység következménye. A földjüktől és jogaiktól megfosztott népek hajlanak az erőszakra, másrészt embertelenül erőszakos tetteikért még elviselhetetlenebb szegénységgel és még nyomorúságosabb jogfosztással büntetik meg őket.

Én elítélem, hogy gyerekeket ölnek meg buszokban, és hogy gyerekeket kínoznak vallatósobákban. Elítélem az áldozatok becserélhetőségét, és azt, hogy a szenvedés és a halál Auschwitz óta nem szabadulhat meg személytelen, kvantitatív jellegétől. Visszavágyódom a klasszikus terrorizmus idillikus korszakába, amikor a bomba az utolsó pillanatban mégsem repült be a kocsiba, mert a merénylő a nagyherceg mellett megpillantotta a nagyhercegasszonyt.

Ellentmondásos érzések lepnek el, és ezért még egyszer végiglapozok jó néhány újságot. Ismét megdöbbsz, hogy Abed Othman a palesztinai foglyok sorsáról szóló tudósítással teljesen egyedül marad, a palesztin terroristák ellen felhozott szenvedélyes érveket ellenben folyamatosan ismételtetik, naponta többször is. Igazolható-e ez az aránytalanság történelmi tapasztalatokkal? Vajon német sajátosság ez? A büntudat szemérmes beismerése? Remélem, nem erről van szó. Auschwitz ma már földrajzilag nem határozható meg egyértelműen. Mindenütt jelen van, ahol kiszolgáltatott embercsoportok veszélybe kerülnek. Auschwitz, a zsidó szenvedés szimbóluma, egyben mementó is: a veszélyeztetett kisebbségek halálos diszkriminációjára figyelmeztet. Sem új és még újabb falak építése, sem az öngyilkos merényletek nem segítenek bennünket abban, hogy megőrizzük ezt a mementót.